

הגרים - תוספת
לישראל, רות
המאביה ונעמה
העמונית -
השלמה לישראל

המשך הפרק לא ילמד במסגרת הלימוד היומי באמונה

ואל יקשה לך, שאם כן בכל גרים יהיה שייך דבר זה, וזה אינו, דאמרין בפרק החולץ (יבמות מז, ב): אמר רבי חלב, קשים גרים לישראל כספחת, שנאמר (ישעי' יד, א): ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב, עד כאן. ובאור ענין זה, כי הספחת שהוא גדל באדם, הוא הוספה לאדם השלם, וכל יתור קנטול (חולץ נה, ב), והוא חסרון שיש בו תוספות. וכן הגר הוא תוספות על ישראל, כי ישראל הם בעצמם עם אחד, בני אברהם, יצחק ויעקב, כמו אדם אחד. כפאשר נתחבר הגר עליהם, הרי יש כאן תוספות, וכל תוספות מוטלת השלמות, כמו שמוטלת הספחת, שהוא נוסף, שלמות האדם, שמוטלת שלמות צורתו, והוא חסרון באדם. ומפני כן הספחת הוא קשה לאדם, וכן הגרים, שאינם רק תוספת בלבד, הם קשים לישראל. אבל אלו שנים אינם תוספות, אבל הם משלימים את ישראל, ואינם נחשבים תוספות, רק הם מתחברים להם, כמו ברכה שאינה תוספות. וכן אלו שנים אינם תוספות, רק לקנות הויה חדשה אשר לא היה מקדם, ודבר זה אינו שייך בגרים אחרים.

ואין לך להקשות, כי למה היה זה בעמון ומואב דוקא. כי יש לך לדעת, כי דבר זה מפני כי לוט, שפמנוני יצא עמון ומואב (בראשית יט, לו-לח), היה אצלו טפה של קדשה שהגיע ללוט, בשביל שהיה לוט בן אחיו של אברהם. רק שאצל לוט היה הטפה הזאת מערבת בזהמא ובסיג, עד שהיתה הטפה הקדושה הזאת בטלה, ולא היה אפשר שיהיה מקבל אברהם הטפה הזאת, כי היה עם הטפה הזהמא והפסלת, שהיה מצרף לטפה זאת. עד אחר כך ששזדקף ונטה הטפה הזאת, והבריכה השם יתברך בישראל אחר שנטהרה. ומפני כי אברהם היה טהור ונקי, לא היה ראוי לאברהם לקבל אותה טפה, כי אם לוט. כי לפי אותו זהמא שהיה אצל אותה טפה, היה בטלה אותה טפה. ודומה לזה הפסך שהוא זך ונקי ביותר, אין לו מציאות רק בסיג. וכן לא היה נמצאת אותה טפה רק אצל לוט, ולבסוף נזדקף אותה טפה ונתחבר אל ישראל על ידי רות ונעמה, וזהו ההבדל. ולבסוף אותה טפה מוזדקף יותר, עד שמזה יהיה נולד המשיח. וזהו ההבדל כפאשר תבין, כי אי אפשר לכתב זה בפרוש.

בעמון ומואב
מצויה טיפה של
קדושה

ובפרק חלק (סנהדרין צג, א): אמר רבי תנחום: דרש בר קפרא בצפורי: מאי דכתיב (רות ג, יז): ותאמר שש השערים האלה נתן לי, מאי שש השערים? אילמאי שש השערים מופש, וכי דרפו של בעז לתן מתנה

הברכה שייכת
לרות ולרעה

¹ ואם תשאל, אם כן לכאורה מכל גר יכולה לבוא ההויה החדשה, והרי אין זה נכון, שהרי אמרו בפרק החולץ, אמר רבי חלב קשים גרים לישראל כספחת, שנאמר: ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב! ביאור הענין, הספחת היא תוספת שגדלה באדם השלם, וכל תוספת נידונת כחסרון, כמו שאמרו חכמים, כל יתור קנטול דמי, כלומר התוספת היא חסרון. וכן היה תוספת על עם ישראל, שהם בעצמם שלמים, שהם עם אחד בני אברהם, יצחק ויעקב, ונחשבים כאדם אחד. כאשר הוא צריך אליהם הגר, והוא תוספת לדבר שלם, וכל תוספת היא חסרון ומבטלת את השלמות. כמו שהספחת היא חסרון באדם ומבטלת את שלמותו, ולכן היא קשה לאדם, וכל גר שהיה תוספת לישראל, וקשים לישראל. רות ונעמה אינן נחשבות לתוספת אלא להשלמה, הן מתחברות אל עם ישראל כמו הרכבה המתחברת לעץ כדי להוציא פרי חדש, דבר שאינו מתקיים בגרים אחרים.

² אם תשאל, למה דוקא מעמון ומואב ניתן להרכיב בעם ישראל ולא משאר העמים? עליך לדעת כי הסיבה לכך היא לוט, שממנו יצאו עמון ומואב. מפני שלוט הוא בן אחיו של אברהם, הייתה בו טיפה של קדושה, אלא שטיפה זו מעורבת בפסולת וזוהמה, עד שהיא בטלה בהם. אברהם לא קיבל טיפה זו מפני שהוא טהור ונקי, ובטיפה זו היתה הפסולת והזוהמה. רק לאחר שנטהרה הטיפה והודככה, הבריך אותה הקב"ה בישראל. ודוגמה לזה, הכסף במקורו מעורב בסיגים, וכשמזקקים אותו נשאר הכסף זך ונקי, כך הייתה מציאות אותה הטיפה אצל לוט, וכשהודככה הטיפה, התחברה אל עם ישראל באמצעות רות ונעמה, וזוהי ההבדל. בעם ישראל הודככה הטיפה יותר, עד שממנה יצא מלך המשיח. והבן דבר זה כי אי אפשר לפרש יותר.

³ בפרק חלק שנינו, אמר רבי תנחום, דרש בר קפרא בצפורי, מהו שנאמר: ותאמר שש השערים האלה נתן לי, מה הם שש שעורים? אם נאמר שש שעורים ממש, האם דרכו של בעז לתת מתנה מועטת של שש שעורים? ואם נאמר שנתן לה שש סאים של שעורים, וכי דרכה של אשה לשאת משא של שש סאים? אלא רמז לה שש שעורים לצאת ממנה ששה בנים, שמתברכים כל אחד מהם בשש ברכות. ואלו הם: דוד, משיח, דניאל, חנניה, מישאל ועזריה. על דוד נאמר: ויען אחד מהנערים ויאמר, הנה ראיתי בן לישׁי בית הלחמי יודע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו. אמר רב יהודה בשם רב, הנער הדובר הוא דואג, וכוננו במילים אלו ללשון הרע, שאמר שבוו כי לעבור קנאתו של שאול. יודע נגן, שיועד לשאול בדברי תורה. גבור חיל, שיועד להשיב. איש מלחמה, שיועד לשאת ולתת במלחמתה

לימוד יומי
פסוקים - נצח ישראל

המהר"ל המבואר 'קול חי'

שש השעורים? אלא שש סאין. וכי דרקה של אשה לטל שש סאין? אלא רמז לה ששעתידין ששה צדיקים לצאת ממונה, שמתברכים בשש ברכות. ואלו הן: דוד ומשיח, דניאל, חנניה, מישאל ועזריה. דוד, דכתיב (ש"א טו, יח): ויען אחד מן הנערים ויאמר הנה ראיתי בן ישי בית הלחמי יודע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו. אמר רב יודא אמר רב: כל הפסוק הזה לא אמרו דואג אלא בלשון הרע. יודע נגן, שיועד לשאל. גבור חיל, שיועד להשיב. איש מלחמה, שיועד לשא ולתן במלחמתה של תורה. נבון דבר, שמבין דבר מתוך דבר. איש תואר, שמראה פנים בהלכה. וה' עמו, שהלכה אתו בכל מקום וכו'. משיח, דכתיב (ישעי' יא, א): ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה וגו', וכתוב (שם שם, א): והריחו ביראת ה' לא למראה עיניו ישפט ולא למשמע אוזניו יוכיח. אמר רבי אלפסנדר: מלמד שהטעינו מצוות ויסורים כרחים. רבא אמר: דמורח ודאין, דכתיב (שם שם, ג, ט): לא למראה עיניו ישפט וישפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי הארץ. בר כוזבא מלך תרתין שנין ופלא, אמר להו לרבנן: אנא משיח. אמרו ליה: במשיח קתיב דמורח ודאין, כיון דחזיא דלא מורח ודאין קטלוהו. דניאל חנניה מישאל ועזריה, דכתיב בהו (דניאל א, ט): ולדים אשר אין בהם כל מום וטובי מראה וכו'. ובאור ענין זה, שראוי לצאת מרות ששה בנים, וזה מורה על הבנים שנגמשו מן הברכה העליונה. ולכן רמז לה שישצאו ממונה ששה בנים, וכל אחד מתברך בשש ברכות. ודבר זה יש לך להבין ממה ששילדה כל אחת במצרים ששה בכרס אחד (שמו"ר א, ח), וזה גם כן בשביל שנתברכו במצרים בברכה עליונה בבנים, עד שקל אחות ואחות ילדה ששה בכרס אחד. ויש לך לדעת עוד, כי אות הוי"ו, שמשפירו ששה, מורה על זה. שהוא כמו קו נמשך, ומורה הקו השווה. כי הירע הזה נמשך ובא ממקום עליון מאוד. והוא מורה גם כן על זרע אמות, כי האמת אינו נוטה ימין ושמאל, וזהו ענין הוי"ו שהולך בישר, ואינו נוטה ימין ושמאל. וכל זה כמו שאמרנו, כי הברכה החדשה שהיה הקדוש ברוך הוא מברך בישראל היה מוסיף בישראל זרע אמת כלו. ועוד אלו דברים מופלגים מאוד בחכמה.

¹ וכאשר תבין זה תדע, כי ענין עמון ומואב ראוי לזה. מצד שהיה ענין בעמון ומואב, שלא היה בשאר האמות, שהם נולדו מאב שפא על בנותיו (בראשית יט, לו-לח), לא כמו שאר בני אדם, שיש לכל אחד אשה שהיא חמית, גם כן חלק בן, ומתוך כך אינו הכל מן האיש. וכאשר בא לוט על בנותיו, אשר בנותיו נחשבים טפלים אצל האב, והם גם כן יצאו ממונה, לכך נחשב הכל מן האב. ותולדות אלו הם נוטים אחר הצורה, כי יש אלו האיש משפט הצורה. ולפיכך נאסרו הזכרים ולא נאסרו הנקבות (יבמות עו, ב), כי הזכרים יש להם משפט

של תורה. נבון דבר, שמבין דבר מתוך דבר. איש תואר, שמראה פנים לדבריו בדברי הלכה. וה' עמו, שהלכה כמותו בכל מקום. על המשיח נאמר: ונחה עליו רוח ה', רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה'. ונאמר: והריחו ביראת ה' רבא למראה עיניו ישפט ולא למשמע אוזניו יוכיח, אמר רבי אלפסנדר, מלמד שהטעינו מצוות ויסורים כרחיים. רבא אמר ששופט על פי הרוח, מריח את האדם ויודע מי חייב ומי זכאי, שנאמר: לא למראה עיניו ישפט, ושפט בצדק דלים, והוכיח במישור לענוי ארץ. בר כוכבא מלך שנתיים חצי, אמר לחכמים, אני הוא המשיח. אמרו לו, על המשיח נאמר ששופט על פי הרוח, כיון שראו שאינו שופט על פי הרוח הרגוהו. על דניאל, חנניה, מישאל ועזריה נאמר: ילדים אשר אין בהם כל מום, וטובי מראה, ומשכילים בכל חכמה, ויודעי דעת, ומביני מדע, ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך וללמדם ספר ולשון כשדים. ביאור דברי חכמים, שאמרו שראויים לצאת מרות ששה בנים, ענין זה בא להורות שהבנים שיוולדו ממנה באים מהברכה העליונה. לכן גם כל אחד מהם מתברך בשש ברכות. אבל דבר זה ממה שאמרו חכמים, שהיו יולדות במצרים ששה בכרס אחת. עוד עליך לדעת כי האות ו', שהיא שש בגימטריה, מלמדת על הברכה, כי צורתה כמו קו ישר הנמשך מלמעלה למטה, והיושר מורה על שווי ללא נטיה לצדדים. דבר זה מלמד, כי הורע הבא מרות נמשך ממקום עליון מאוד. דבר זה מלמד גם על היות הזרע זרע אמת, כי האמת אינה נוטה לא לימין ולא לשמאל. כל זה מוכיח את מה שאמרנו, כי ההבדל החדשה שהבריך הקב"ה בישראל כדי להוסיף בישראל זרע שכולו אמת. בדברים אלו יש דברי חכמה נוספים עמוקים מאוד.

⁴ אשר תבין שזרעה של רות מיוחד, תבין שעמון ומואב ראויים שיצא מהם המשיח. בעמון ומואב יש דבר מיוחד שאינו בשאר האומות, הם נולדו מאב שפא על בנותיו. בטבע העולם אדם נולד מאב ואם, האיש הוא בבחינת הצורה והאשה בחינת החומר, ובבן יש מאב והאם. עמון ומואב נוצרו מלוט שפא על בנותיו, ומכיוון שהם בבחינת ביחס אביה, וגם הבנות נוצרו ממנו, נחשבים כאילו נולדו רק מהאב, ולכן תולדות אלו נחשבים כבעלי צורה מיוחדת וחריגה, שאינה כמו אצל שאר בני האדם. על כן הרחיקה התורה את הזכרים מעמון ומואב ולא הרחיקה את הנקבות, כי הצורה מיוחדת לגברים, וצורת אומות אלו חריגה, כי יסוד אומות אלו מאב שפא על בנותיו, ונחשבת כל האומה כחריגה מבחינת הצורה. הזכרים שהם בעלי צורה נאסרו ואילו הנקבות, שהן ביסודן אינן בעלות הצורה אלא להן בחינת החומר, לא נאסרו, אף שגם אצלן בחינת הצורה חריגה.

פרק י"ב

הצורה, והצורה באמה זאת יוצא מסדר המציאות, כאשר כל האמה הזאת יצא מן האב שבא על בתו. כי הבת בטלה אצל האב, וכאלו הכל היה מן האב שהוא זכר. לכן כל האמה הזאת, עמום ומוזאב, נמשכים אחר הצורה, והצורה הזאת יוצאת מסדר המציאות. כי תולדות אלו אינם כמו אשר סדר השם יתברך, כאשר בא הכל מן האב אשר נחשב צורה, והוא צורה זרה. ולכן נאסרו הזכרים וזקא ולא הנקבות, כי הזכרים, אשר יש להם משפט הצורה, ראוי שיהיו אסורים, שהם צורה זרה, שהדבר הזה זר ביותר, ולא הנקבות.

וומפל מקום מוטבע באמה זאת כח הצורה ביותר. אבל כאשר נטע ברכה זאת בישראל, היה עושה פרי חדש, והיה עושה שלטון, כאשר ראוי אל הצורה שהיא שולטת. והיה עושה צורה שלמה על כל, הוא המשיח, שהוא צורה נחשב לישראל. ומזה תבין אסור עמום ומוזאב, אסור שלהם אסור עולם (דברים כג, ד), בעבור נטותם אל הצורה היוצאת מן סדר העולם, ואי אפשר לחבר צורה הרעה אל ישראל, אשר צורתם אלקית נבדלת. ולפיכך מעולם היה עמום ומוזאב צוררי ישראל יותר מפל האמות, ועליהם אמר הכתוב (א"כ א, ט): ידו פרש צר על כל מחמדיה, זה עמום ומוזאב, כדאיתא בפרק קמא דיבמות (טו, ב). והבן מה שאמר ידו פרש צר, ולא אמר אויב, כי אין להם חבור ביחד בשביל הצורה הזרה. אבל הנקבות מתרות, מפני שהנקבה אינה צורה, ולפיכך אפשר לה הדבקות בישראל. ואדרבה, ראויים הם שעל ידם יהיו נולדים השלטונים האלקיים.

וזהו שאמרו במדרש (בראשית רבה פרשה נא, ח): ונתתה מאבינו זרע (בראשית יט, לב), בן לא נאמר, אלא זרע הבא ממקום אחר, וזהו מלך המשיח, עד כאן. ובאור ענין זה, כי לא היה ראוי לצאת המשיח רק בהרבה הזאת, מלוט שבא על בנותיו, שהיה נמשך הזרע מן הצורה ויבריו אותם בישראל, ואז יצא הצורה האלקית הקדושה, הוא המשיח, שהיה לעתיד השלטון הזה. והינו דאמר זרע הבא ממקום אחר, רוצה לומר שצריך פרי חדש אחר כמו שהתבאר, וצריך נטיעה חדשה. ודברים אלו עמקים מאד מענין זה שאמר זרע הבא ממקום אחר, כאשר תעמיק ותבין זה. ועל זרע האלקי הזה אמרו בגמרא (סנהדרין צג, ב), שהיה רומז לה בעז שייצאו ממנה ששה בנים, וכל אחד ממש מדות. כי כל זה מורה שהקדוש ברוך הוא היה מבריו בישראל זרע אמת אלקי, ומצד עצמם הם זרע פסול, רק מפני כי שתי ברכות שהברכו בישראל, והם אינם זרים. כי הפסול שלהם מצד הצורה, והם נקבות, ואינם נחשבים צורה. לכן אינם פסולים, והם מוכנים אל הזרע הזה, הוא המשיח. ולפיכך כל אחד ואחד יש בו שש מדות.

ומה שאמר יודע נגן, יודע לשאל, פרוש, שיודע נגן והשואל מזה אחת להם. לפי שהתורה משמח

בהרכבת בנות לוט בישראל יוצא המשיח, שהוא זרע אלוקי מיוחד

מידותיו של דוד המלך

כאשר הכונה אותן הקב"ה בישראל, הפרי שנוצר מהן הוא פרי חדש שלא היה כמותו קודם, ופרי זה ראוי לשלטון, לפי שבו שולטת הצורה באופן מיוחד, ומצד הצורה בא השלטון. מהבכרה זו נוצר הפרי השלם, שהוא המשיח, שגם בישראל, שהם בעלי צורה בין העמים, נחשב לבעל צורה מיוחדת. מדברים אלו התברר מדוע נאסרו עמום ומוזאב לבוא בקהל, ומדוע איסורם איסור עולם, מפני שצורתם חריגה, ואי אפשר לחבר צורה מעוותת בישראל, שלהם צורה אלוקית רוחנית. מסיבה זו עמום ומוזאב היו צוררי ישראל יותר משאר האומות, ועליהם אמר הכתוב: ידו פרש צר על כל מחמדיה, כמו שפרשו חז"ל במסכת יבמות, שפסוק זה נאמר על עמום ומוזאב. והבן מה שאמר הכתוב: ידו פרש צר, ולא אמר אויב, ללמד שאין לאומות אלה חיבור לישראל, בגלל צורתם הורה. אבל הנקבות, שאינן הצורה, מותרות לבוא בקהל, ואדרבא ראויים הן לבוא בקהל, שמהן יצא הפרי המיוחד הראוי לשלטון רוחני עליו.

על דברים אלו אמרו במדרש, ונחיה מאבינו זרע, לא נאמר ונחיה מאבינו בן, אלא נאמר זרע, זה זרע הבא לאחר זמן רב, והוא מלך המשיח. ביאור דבריהם, לא היה ראוי לצאת המשיח אלא באופן זה של לוט הבא על בנותיו, שהצורה תהיה שולטת ויבריו אותן בישראל, ומהן תצא הצורה האלוקית המיוחדת בקדושתה, הוא המשיח שלו יהיה השלטון. וזוהי הכוונה בדבריהם, זרע הבא לאחר זמן רב, כלומר צריך להיות פרי חדש שעדיין לא היה, כדי שתהיה הווייה חדשה בישראל. דברי חכמים שאמרו, זרע הבא לאחר זמן רב, עמוקים מאוד, לכשתבין דברים אלו. על הזרע האלוקי הזה אמרו חכמים, שרמו בויע לרות שיצאו ממנה ששה בנים, שלכל אחד מהם שש תכונות. המספר שש מורה על היושר והאמת, וזה מלמד שהקב"ה מברך בעם ישראל זרע אלוקי אמיתי, ואף שמצד מקורם הם זרע פסול, אלא ששתי הברכות שהברך הקב"ה בישראל אין להם צורה מעוותת, מפני שהן נקבות, והנקבות אינן צד הצורה אלא צד החומר, לכן לא נפסלו. אדרבא הן מוכנות שמהן יצא הזרע המיוחד, הוא מלך המשיח, לכן לכל אחד ישנן שש תכונות, כי כאמור חידע על הימשכות הברכה מלמעלה למטה.

אמרו שידע נגן פירושו יודע לשאל בדברי תורה, מפני שלידע נגן ולידע לשאל יש תכונה משותפת. התורה

לב האדם, וכאשר ישאל אדם הוא משמח לב השומע, ופותח את לבו עד ששמת, כמו שעושה מי שיודע נגן. והתשובה שמישיב לו דומה לגבור חיל, מנצח את השואל, וזה גבור חיל. אבל הנושא ונותן בתורה, בעל משא ומתן מקשה ומתריץ, זהו נקרא איש מלחמה. וכן איש תאר, שמרצה ומתאר את דבריו, הכל מזה אחת היא. וכן וה' עמו, שהלכה כמותו בכל מקום. כי הוא יתברך אמת, וכאשר דבריו אמת לפי ההלכה, אז הקדוש ברוך הוא עמו, וזה מברך.

אבל שש מדות האלקיות שהם במשיח הם יותר ויותר. ולפיכך מדות שלו הוא רוח חכמה ובינה עצה וגבורה והריחו ביראת ה'. אמר רבי אלכסנדר: מלמד שהטעינו מצוות ויסורים כרחים, ובהרבה נסחאות לא מצאתי שהטעינו מצוות, רק שהטעינו יסורים כרחים. ואם גרסינו מצוות, פרוש שהטעינו מצוות התורה, והמשיח יהיה מקים התורה, וזה נקרא שהטעינו מצוות כרחים. וכן היסורין גם כן הם זכור הנפש. ומפני זה כתב והריחו לשון נופל על לשון, שמפני שיהיה לו יסורין ומצוות שקשים עליו כרחים, כתב גם כן והריחו. כי מי שיש לו מעלה הנבדלת מן החמר, לכן העולם החמרי מתנגד לו ביותר, ולפיכך יש עליו יסורים כרחים. ודרש זו הוא לשון נופל על לשון, לא שיהיה פרוש והריחו לשון רחים, כי המ"ם הוא שרש. רק הוא לשון נופל על לשון, כמו שהתבאר בחבור באר הגולה.

ובמדבר, רבי אחא בשם רב הונא, לשלשה חלקים נתחלקו היסורים: אחד לדוד, ואחד לדורו של שקד, ואחד למשיח. ובאור ענין זה, כי ענין היסורים הם מצד התנגדות אשר יש לדבר אחד, לכן באים יסורים עליו. וידוע כי האמות וישראל הם מתנגדים. ודוד היה ההתחלה לענין זה, שהיה לוחם באמות המתנגדים. ומפני כן האמות, שהם רוצים לבטל אשר מתנגד להם, לכן האמות גם כן היו מתנגדים ביותר אל דוד, שהוא כמו התחלה לדבר זה. והרובי מלכות הם עצם ישראל שהאמות מתנגדים להם. כי הרובי מלכות היו מוסרים נפשם על התורה והמצוות, ולכן היו הם עצם ישראל שהאמות היו מתנגדים להם, והיו שולטין בהם. ומלך המשיח הוא יהיה סוף ההתנגדות, לפי שהמלך המשיח בא לבטל את האמות. ולכן בכל כחם יהיו האמות מתנגדים למשיח. ואלו דברים הם עמקים מאד. וזהו דמורח ודאין. וכל הדברים האלו מעידים ומורים על מעלת המשיח.

משמחת לב. כאשר אדם שואל לענין, התורה משמחת את הנשאל, ופותחת את לבו להבין יותר ממה שידע עד עתה, וכך גם הנגינה משמחת לב. כאשר משיב לשואל דומה לגבור חיל, כי גובר על השואל. הנושא ונותן בדברי תורה, שהוא גם שואל וגם עונה, נקרא איש מלחמה. והמבאר דבריו נקרא איש תואר, כי הוא מתאר את דבריו, ולשניהם תכונה משותפת. וכן מה שאמרו וה' עמו, שהלכה כמותו בכל מקום, כי הקב"ה אמת, וכאשר אמר דבריו שהם מכוונים את האמת, אז הקב"ה איתו.

שש התכונות האלויות שמנו חכמים במשיח, עליונות יותר מהתכונות שמנו בדוד. תכונותיו הן: רוח חכמה ובינה, עצה, גבורה ודעת והריחו ביראת ה'. על מה שנאמר: והריחו ביראת ה', דרש רבי אלכסנדר, מלמד שהטעינו הקב"ה מצוות ויסורים כרחים. בהרבה נוסחאות לא מצאתי שגרסו שהטעינו מצוות, אלא הגרסה שהטעינו יסורים כרחים. אם גורסים שהטעינו מצוות, הכוונה שהטעינו את מצוות התורה, והוא יקיים את כולן. המצוות מזככות את נפש האדם, וכן הם היסורים מזככים את האדם. לכן נכתב והריחו, לשון נופל על לחיים, מפני שהמצוות והיסורים קשים כרחים. מכיוון שהמלך המשיח רוחני ביותר, עולם החומר מנגד לו, לכן יש לו יסורים קשים. אין כוונת חכמים לומר שהביאור למילה והריחו הוא רחים, כי המם של רחים היא אות שורשית, אלא כוונתם לומר שזה לשון נופל על לשון. כמו שהתבאר בחיבורנו באר הגולה.

אמרו במדרש, אמר רבי אחא בשם רב הונא, לשלושה חלקים נחלקו היסורים: אחד לדוד, ואחד לדורו של שמד ואחד למלך המשיח. ביאור הדברים, היסורים באים על מי שיש לו התנגדות מדבר מסוים, על כן באים עליו היסורים, מכח התנגדות אותו הדבר. ידוע שישראל והאמות מתנגדים זה לזה. הראשון שהתנגד לאומות ויצא נגדן למלחמה היה דוד. מסיבה זו רצו האומות לבטל את מי שמתנגד אליהן, והוא ההתחלה להתנגדות בפועל לאומות. דודו של שמד והם עשרה הרובי מלכות, הם עצם ישראל, כי מסרו עצמם לקיום תורה ומצוותיה, והאמות מתנגדים לעצם ישראל, ושלטו על עשרה הרובי המלכות. ומלך המשיח הוא סוף ההתנגדות, כי הוא בא לבטל מלכות האומות, לכן בכל כוחם הם יתנגדו למלך המשיח. דברים אלו עמוקים מאוד. ומה שאמרו ששופט על פי הריחו, זה כתוצאה מהיסורים והמצוות שיהיו עליו כרחים תזוקק נפשו מאוד. כל הדברים האלו מעידים על מעלת המשיח.

למשיח יסורים המזככים את הנפש

היסורים מפני התנגדות האומות

הקדמה

בדורות האחרונים, הלימוד של מאמרי חז"ל העוסקים בתקופה שקודם ביאת המשיח, שונה מבעבר. תופעות רבות שעליהן דיברו חז"ל לפני שנים כה רבות, מתגשמות לנגד עינינו. אנו חשים שמהוה משתנה, מציאות חדשה מתחילה. העולם נמצא בתהליך מסוים של פירוק של מה שנבנה עד כה, לצד בנייה של דברים רבים וגדולים. הנוחות והפיתוח החומריים הגיעו לשיא גבוה שאינו מצליח למלא את מאווייהם של בני האדם, וסדרים רוחניים וחברתיים שהיו פשוטים בחברה האנושית נשברים. האנושות חשה את התופעות הללו, ויחד איתם מרגישה צימאון עמוק למשהו גבוה יותר.

חז"ל כתבו על תופעות רבות, מסוגים שונים, שעתידים להתרחש בתקופה שלפני בוא המשיח. רובן, עוסקות במצב הירוד שיהיה בימים הללו, הן מבחינה רוחנית והן מבחינה גשמית, בחוסר סדר ובבלבול גדול. ברור לנו שחז"ל לא באו להפחיד אותנו או להרחיק אותנו מהציפייה לימים הגדולים הללו. חז"ל רצו לבטא תהליך עמוק שעם ישראל והעולם כולו יעברו לקראת המעבר 'לעולם החדש' שאחרי ביאת המשיח.

בפרק שלפנינו יברר המהר"ל מהו המכנה המשותף לכל אותן התופעות. נבין את הצורך בתופעות אלו, כהקדמה לביאת המשיח, ונבין שהקב"ה לא בא לערוך חלילה 'חיסול חשבונות' עם העולם הזה אלא ישנה סיבה שבגללה הוא בחר בדרך זו. לימוד הפרק הזה יוכל להביא אותנו למצב שבו אנו מצויים בכלים שיעזרו לנו להבין באופן נכון יותר את הקשיים הרבים שבדרך אל הגאולה.

ביאורים

כאשר אדם אומר דבר מוזר או שואל שאלה מתמיהה, לפעמים כוונתו לעשות רושם על השומעים, או לעשות איזו 'מתיחה' לכולם. הדבר שונה כשאנו שומעים אדם גדול שנוהג באופן דומה, אז ודאי כוונתו לבטא משהו עמוק יותר. גודל מעלתו של המשיח מתואר רבות בדברי חז"ל, והוא זה שזוכה להביא את ישראל למדרגה גבוהה מהמדרגה שהם נמצאים בה כעת. לכן היינו מצפים ששמו של המשיח יהיה תואם למעלה שכזאת. אולם הגמרא מעידה שרוב נחמן החליט לקרוא למשיח 'בר נפלי', שם המבטא נפילה וירידה. מדוע בחר רב נחמן בשם כזה? נראה כי הוא ביקש לבטא את המיוחדות של התקופה שתבוא בטרם ביאת המשיח. חז"ל מלמדים אותנו שבתקופה הקרובה לביאת המשיח תהיה נפילה גדולה בעם ישראל, הן נפילה רוחנית והן נפילה גשמית. ייתכן שבדבריו ביקש רב נחמן לעורר אותנו לנסות להבין לעומק מדוע המאורעות בתקופה זו יהיו באופן שלכאורה הפוך מההיגיון, שבו במקום לעלות כלפי מעלה יש נסיגה. דברים אלו מצריכים עוד עיון וליבון מדוע בחר הפסוק בביטוי זה של 'נפילה', ומדוע קודם הגאולה ישנה נפילה כה גדולה.

המהר"ל בפרק זה מתייחס בהרחבה להסבר התופעות שעליהן דיברה הגמרא ולמשמעות שהן מבטאות. כאן, בדברים שלפנינו, פותח המהר"ל בכך שכאשר בונים מציאות חדשה, יש צורך לבטל קודם לכן את המציאות הקודמת. תקופה זו היא תקופת הנפילה שקודם העלייה, המהווה הקדמה לבנייה מחדש שמתרחשת בדורותינו. בעניינים אלה יעסוק המהר"ל בהמשך הפרק.

הצלחת אליהו חיים בן אברהם יצחק ורחל מלכה בת רבקה הי"ו
הצלחת ישראל בן אליהו חיים הי"ו

פרק לה

נושא הפרק: הפסד המציאות קודם לימי המשיח

במה שקדם התבאר, כי 'כל הויה חדשה הוא הפסד הויה הראשונה, ולפיקך הוא הגורם שיהיה העדר הויה בעולם קדם שיתגלה המשיח, עד שיהיה כאן הפסד הויה הראשונה, ואז יתחיל ההויה חדשה. ולכן אמרו בפרק חלק (סנהדרין צו, ב): אמר ליה רב נחמן לרב יצחק, מי שמייע לך אימת אתי בר נפלי? אמר ליה: מאן בר נפלי? אמר ליה: משיח.¹ משיח בר נפלי קרית ליה! אמר ליה² אין, דכתביב (עמוס ט, א): ביום ההוא אקים את ספת דויד הנפלת. אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן, דור שכן דוד בא, תלמידי חכמים מתמעטין, והשאר עיניהם פלות ביגון ואנחה, וצרות רבות וגזרות קשות מתחדשות,³ עד שהראשונה פקודה ושניה ממחרת לבוא. עוד שם (סנהדרין צז, א): תני, רבי יהודה אומר: דור שכן דוד בא בו, בית הועד יהיה לזנות, והגליל יחרב, והגבלן⁴ ישתומם, ואנשי גליל יסובבו מעיר לעיר⁵ ולא יחננו, וחקמת הסופרים תסרח, ויראי חטא ימאסו, ופני הדור כפני הפלב, והאמת נעדרת, שנאמר (ישעיה נט, ט): ותהי האמת נעדרת. מאי ותהי האמת נעדרת? אמרי דבי רב: מלמד שנעשית עדרים עדרים והולכת לה.⁶ מאי וסר מרע משתולל (סו)? אמרי דבי רבי שילא, כל מי שסר מרע משתולל על הבריות. תניא, רבי נהוראי אומר: דור שכן דוד בא בו, נערים ילבינו פני זקנים, וזקנים יעמדו לפני נערים, ובת⁷ קמה באמה, וכלה בחמותה, ופני הדור כפני הפלב. תניא, רבי נחמיה אומר: דור שכן דוד בא בו, העזת תרבה, והיקר⁸ יענות, והגפן יתן פרו⁹ והיו ביקר, ונהפכה כל המלכות למינות,¹⁰ ואין תוכחה. מסייע ליה לרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: אין בן דוד בא עד שתתהפך כל המלכות למינות. אמר רבא¹¹ מאי קרא? כלו הפך לבן טהור הוא (ויקרא יג, א).

כבר בארנו בכמה פרקים למעלה, כי 'לפני הויה חדשה תפסד ההויה הקודמת. לכן קודם ביאת המשיח יהיה חסרון בעולם, וחסרון זה הוא הבסיס להתחלת הויה חדשה. מטעם זה אמרו בפרק חלק, אמר רב נחמן לרב יצחק, האם שמעת מתי יבוא בן הנפלים? אמר לו, מיהו בן הנפלים? אמר לו, משיח. אמר לו, למשיח קראת בן נפלים?! אמר לו, כן, שנאמר: ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת. אמר לו, כך אמר רבי יוחנן, דור שכן דוד בא, תלמידי חכמים מתמעטין, והשאר עיניהם פלות ביגון ואנחה, וצרות רבות וגזירות קשות מתחדשות,¹ בעוד גזירה ראשונה עדין קיימת, גזירה שנייה ממחרת לבוא. עוד אמרו שם בגמרא, שנינו, רבי יהודה אומר, דור שכן דוד בא, בית הועד יהיה לזנות, והגליל יחרב, והגבלן יהיה שומם, ואנשי הגליל יסובבו מעיר לעיר² ואין מרחם עליהם. חכמת הסופרים תהיה סרוחה, יראי חטא יהיו מאוסים, פני הדור יהיו כפני הכלב, והאמת תהיה נעדרת, שנאמר: ותהי האמת נעדרת.³ מהי המשמעות שהאמת תהיה נעדרת? אמרו בבית מדרשו של רב, ללמדנו שתהיה האמת עדרים עדרים והולכת לה. מהי משמעות המשך הפסוק: וסר מרע משתולל? אמרו בבית מדרשו של רבי שילא, כל מי שסר מרע, נחשב בעיני הבריות למשתולל כלומר לשוטה. שנינו, רבי נהוראי אומר, דור שכן דוד בא בו, נערים יביישו פני זקנים, וזקנים יעמדו בפני נערים.⁴ בת קמה לבייש את אמה, וכלה את חמותה, ופני הדור כפני הכלב. שנינו, רבי נחמיה אומר, דור שכן דוד בא, העזות תרבה, והיוקר⁵ יגרום למכובדים להיות רמאים, הגפן יתן פרו⁶ ובכל זאת היין ביוקר, המלכות תהפך למינות,⁷ ואין הבריות מקבלים תוכחה. דבריו אלה הם סיוע לדברי רבי יצחק שאמר, אין בן דוד בא עד שתהפך כל המלכות למינות. אמר רבא,⁸ מאיזה פסוק שומעים אנו דבר זה? שנאמר: כולו הפך לבן טהור הוא.

[והגבלן - שם מקום שיחרב.]

[מאפייני הדור שלפני המשיח]

ביאורים

מלכות נקראת בית. כך לומד המהר"ל מהעובדה שחז"ל הסבירו כי ה'בית' שזכו להם המיילדות במצרים, הם בתי כהונה ומלכות. הבית מסמל חזק, יציבות וקביעות, ולכן מובן מדוע כינו בו את המלכות. לפי זה יש לשאול מדוע דווקא מלכות בית דוד, שהיא המלכות המרכזית בעם ישראל והיא זו שעתידיה לשוב ולהנהיג את עם ישראל לעתיד לבוא בביאת המשיח, נקראת בשם 'סוכה' המהווה בניין עראי וחלש, ולא כפי שהיינו מצפים שתקרא - 'בית'?

עם כל חוזקו של העולם הזה, אסור שנשכח שהעולם הזה הוא עולם גשמי, וממילא הוא מוגבל וכלה. ישנם דברים רבים שבשביילנו הם חזקים וקבועים, ועם זה ברבות השנים אנו מגלים עד כמה הם ארעיים וזמניים. מנהיגים חזקים, שנדמה היה כאילו אין מי שיכול לעמוד מולם, הובסו או מתו, בתים ובניינים חזקים נהרסו או התיישנו וחרבו וכדומה. לעומת זאת, דווקא דבר שיש לו בסיס רוחני איתן, בסיס שאינו משועבד לעולם הזה המוגבל, יוכל להתקיים לאורך זמן.

מלכות בית דוד הינה מלכות מיוחדת אותה יצר הקב"ה. מלכות זו שזכתה לרומם את העולם כולו ולקרבו אל הבורא, מלכות שזכתה לבנות את בית המקדש, ותזכה שמצאצאיה יקום מלך המשיח, חייבת להיות מלכות שאינה 'בניין' גשמי רגיל, שעניינו לסדר את ענייני הממלכה, אלא זו מלכות עליונה ומרוממת, שאינה מוגבלת ומצומצמת לעולם הזה, ובשל גודל קדושתה מתאים לה השם סוכה, שהיא ארעית בעולם הזה. לעומת זאת בנין הוא דבר קבוע בעולם הזה עד כדי כך שהוא מחובר לקרקע. מסיבה זו למרות שהיו תקופות של נפילה למלכות בית דוד, תקופות של גלות שבה השלטון נלקח מהם, עדיין לא מדובר על חורבן וביטול המלכות. נפילתה היא ארעית מאחר שהיא רוחנית, ודומה היא לסוכה שאדם מקפלה ושומרה לבנייה הבאה, ולא כמו בית שבנפילתו הוא חרב באופן סופי וקבוע.

הרחבות

קביעות הכהונה

ויכמו הפהנה נקרא בית מפני חזק הפהנה, שאין לו הסרה לעולם. במקום אחר מסביר המהר"ל מדוע לעולם עוברת הכהונה מדור לדור ואילו התורה והמלכות לא בהכרח עוברות מאב לבנו: "כי הכהונה היא מעלת הגוף, שהרי הכהן נולד בקדושה, והכהונה תלויה בטיפה שנולד מן הכהן. וזה ההפרש שיש בין כתר כהונה לכתר מלכות... כי כתר כהונה היא קדושת הגוף ולפיכך הנוול מן הגוף הוא גם כן קדוש... ולא כן המלך כי אפשר שאין בנו מלך, ומכל שכן אצל התורה שאין בנו של תלמיד חכם בודאי בעל תורה, וזה האב שיש לו המעלה הזאת אינו נותן לבנו (לא) הנפש ולא השכל, אבל הגוף הוא מן האב" [דרך חיים ד, יד].

הכהונה עוברת מדור לדור כיוון שהיא קדושה הטמונה בגוף. לעומתה, המלכות והתורה, שהן קניינים נפשיים ותלויים בעבודתו של האדם ובכשרונו, אינן עוברות מדור לדור. ניתן להשוות זאת להבדל שבין היהודי לבין הגוי. ביהודי טמונה נשמה מיוחדת המבדילה אותו מהגוי. זהו הבדל שאינו תלוי במעשים אלא בשייכות המשפחתית. זו גם הסיבה שהכהנים עובדים בבית המקדש. תכליתו של המקדש הוא להשרות את השכינה בתוך העולם הזה, להאיר את הקודש בתוך החומר. תכונתם המיוחדת של הכהנים היא קדושה מיוחדת זו הטמונה בגופם, ומתאימה במדויק לעבודתם במקדש.

לעילוי נשמת ר' שמריהו בן ר' מרדכי ז"ל
הצלחת טליה חמדה בת אליהו חיים הי"ו

ויבאור דברים אלו, דע שנקרא מלכות בית דוד סכה. כי כל מלכות נקרא בית, וכמו שפרשנו רבותינו זכרונם לברכה (סוטה יא, ב): ויעש להם בתים (שמות א, כא), בתי כהנה ומלכות, לפי שהדבר שהוא מציאות חזק בעולם נקרא בית, שהוא בנין קבוע. וכן המלכות נקרא בית, מפני החזק והקביעות שיש למלכות. וכמו הפהנה נקרא בית מפני חזק הפהנה, שאין לו הסרה לעולם. ולפיכך קרא מלכות בית דוד סכה, לפי שמלכות בית דוד הוא מלכות אלקי, לא כמו שאר מלכות שהוא חל. ולפיכך לא קראו אותו בית, שהוא בנין קבוע, כמו הדברים הטבעיים שהם בעולם קבועים. אבל הדברים האלקיים אינם בעולם הזה קבועים, רק הם ארעי, כמו הסכה שהיא ארעי. ולפיכך 'קיימא לו סכה דירת ארעי בעינו, מפני שהסכה מצוה אלקית, ראוי שתהיה הדירה שבה ארעי ולא קבוע. ואמר ביום ההוא אקים את סכת דוד הנפלת (עמוס ט, יא).

ועוד, הבית פאשר נופל, נתבטל ענינו הראשון שהיה לו, ואם חוזר לבנות, הוא בית חדש. ולא נקרא שהקים בית נופל, שכבר נתבטל, רק כאלו בנה בית חדש מתחלה. אבל הסכה, שאינו בית שהוא בנין גמור וקבוע, ובקלות הוא חוזר ומעמידו, לכך אם נפל שיך בו הקמה, והוא חוזר לענין הראשון בקלות. וכן מלכות בית דוד, שהיא עומדת להקמה אחר נפילת המלכות, נקרא המלכות סכת דוד הנפלת. ואף בשעת נפילתה יש עליה שם סכה, כיון שהסכה עומדת להקים אותה, וקרוב מאד הוא להקימו בקלות.

ביאור הדברים, עליך לדעת שמלכות בן דוד נקראת סוכה, לעומת כל מלכות אחרת הנקראת בית, כמו שאמרו חז"ל על הפסוק: ויעש להם בתים, שאלו בתי כהונה ומלכות. דבר קבוע, יציב ומרכזי במציאות העולם הזה נקרא בית, שהוא בנין קבוע. לכן המלכות נקראת בית, מפני חזקה וקביעותה. גם הכהונה נקראת בית מפני קביעות הכהונה, שכן הכהונה לא טרה לעולם מהכהן ומבניו אחריו. מטעם זה נקראה מלכות בית דוד סוכה, כי היא שונה משאר המלכויות, בהיותה מלכות אלוקית, ושאר המלכויות הן מלכויות חולין, לכן מלכות בית דוד לא קרויה בשם בית, שהוא בנין קבוע, לפי שהדברים הטבעיים קבועים בעולם הזה, ואילו הדברים האלוקיים ארעיים בו, כמו הסוכה שהיא בנין ארעי. וכך היא ההלכה, שסוכה צריכה להיות בנין ארעי, מפני שהיא מצוה אלוקית, ראוי שתהיה ארעי ולא קבוע. וכן אמר הנביא: ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנפלת.

הסבר נוסף מדוע נקראת מלכות דוד סוכה. כאשר בית נופל, מתבטל קיומו, ואף אם הבית נבנה מחדש, אין זה אותו הבית אלא בית חדש, ולא נאמר עליו שהקים את הבית הישן, אלא שבנה בית חדש. הסוכה, שאינה בנין של קבע, ובקלות חוזרים ומקימים אותה אם נפלה, שייך לומר עליה שהוקמה שוב הסוכה שהייתה. כך הוא ביחס למלכות בית דוד, שהיא מלכות העומדת להיות מוקמת שוב לאחר נפילתה, לכן נקראת המלכות סוכת דוד הנפלת, שגם בשעה שהיא נפולה שם סוכה עליה, שהרי עומדת להיות מוקמת מחדש, וקל להקימה.

מלכות בית דוד
נקראת סוכה
מפני שהיא
מלכות אלוקית

מלכות בית דוד
נקראת סוכה
שאף בנפילתה
שמה עליה

ביאורים

ה'מלכות' בעם ישראל אינה משמשת רק כפתרון חברתי. היא לא נועדה רק כדי שיהיה לעם ישראל מישוהו שידאג לצורכיהם, לביטחון ולכלכלה. מסיבה זו, כעס הקב"ה על רצונם של ישראל להעמיד להם מלך רק למטרות אלו בימי שמואל. בשונה מהגויים, אצל עם ישראל העמדת מלך היא מצוה. ישראל מצווים להעמיד בראשם מנהיג ראוי ומתאים שעל כתפיו מוטלת הנהגת העם הנבחר שתפקידו להיות אור לכל העולם כולו.

יסוד זה מחדד את החשיבות להפקיד את המלכות בידי אנשים ראויים. לשם כך ייעד הקב"ה שבט מיוחד בעל תכונות הנדרשות למלכות, ואת שושלת בית דוד שבאה מבחירה מיוחדת של הבורא: "ואבחר בדרך להיות על עמי ישראל" [מלכים א, ח, טז]. המלכות של השבט הנבחר למטרה זו - שבט יהודה, צריכה להיות נצחית ללא הפסק וכדברי הפסוק: "לא יסור שבט מיהודה" [בראשית מט, י]. לכן מסביר המהר"ל שגם אם בפועל עם ישראל יצא לגלות, ובשל כך לא יהיה באפשרותם להעמיד מלך משבט יהודה, עדיין המלכות נחשבת כמלכות שממשיכה. דבר זה מקביל לסוכה שגם כאשר קיפלו אותה היא עדיין נקראת סוכה, ובעליה נחשב אדם שיש לו סוכה.

המהר"ל מוסיף ואומר שגם בזמנים אלו, בהם מלכות בית דוד עדיין לא חזרה למקומה, מסורה הנהגת ישראל בידי מנהיגים משבט יהודה, אם בתור ראשי העם בגולת בבל, ואם בתפקידים חשובים בשאר הזמנים. שלטונם של מנהיגים אלו מהווה מעין מלכות קטנה, עד שיזכה עם ישראל לשוב לאיתנו ולשיא פריחתו בהקמת מלכות בית דוד במלואה.

הרחבות

• ציווי או הבטחה

לא יסור שבט מיהודה. ברכה זו של יעקב ליהודה, מעידה על יכולת הנהגה מיוחדת הטמונה בשבט יהודה, אך האם מדובר בהבטחה בלבד או שמא מדובר בציווי? אם ישראל ישימו עליהם מלך משבט אחר, האם הם יעברו על ציווי של יעקב אבינו?

הרמב"ם פוסק: "בשלשה כתרים נכתרו ישראל, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות... כתר מלכות זכה בו דוד שנאמר זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי, כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל" [הלכות תלמוד תורה ג, א]. מדברי הרמב"ם משתמע שמלכי ישראל חייבים להיות מזרע דוד.

הרמב"ם מבאר שלאחר מלכות דוד אסור ואף מסוכן להעמיד מלך משבט אחר: "ולפי דעתי היו המלכים המולכים על ישראל משאר השבטים אחרי דוד עוברים על דעת אביהם... וכאשר האריכו ישראל להמליך עליהם משאר השבטים מלך אחר ולא היו חוזרים אל מלכות יהודה עברו על צוואת הזקן ונענשו בהם, וכמו שאמר הושע: "הם המליכו ולא ממני" [ח, ד]. וזה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון... ואף על פי כן נענשו עונש גדול, כי ארבעת בני חשמונאי הזקן החסידים המולכים זה אחר זה עם כל גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב. והגיע העונש בסוף... שנכתרו כלם בעון הזה" [בראשית מט, י].

ומה שנקרא רב נחמן משיח בשם 'בר נפלי', בא לגלות על מה שאמר הכתוב (בראשית מט, י): המשיח נקרא בר נפלי שהוא יקים סוכת דוד הנפלת. לא יסור שבט מיהודה. כי משיח נקרא בר נפלי, שהפולכות נפלה ועומד להקימה, כמו האדם שנופל, שודאי יעמוד ולא יהיה נופל לעולם. וכך מלכות בית דוד נקרא נופל, שהוא עומד להקימה. ומאחר שהוא קר, אם כן לא סר שבט מיהודה, שכפאשר יבוא מלך המשיח, אין זה רק שיקים סכת דוד הנפלת, שהוא ראוי להקימה, ולא יהיה מלכות חדש, כמו מי שבונה בית שהוא בגין חדש, כאלו לא היה כאן בית. אבל מלכות בית דוד היא כמו סכה הנופלת, שעומד להקים אותה מנפילתה, ולא נקרא הקמת בגין מחדש, רק שמקים אותה, ושם ראשון עדין עליה, והרי לא סר שבט מיהודה. אף כי בעוונותינו הרבים כבר סר הממשלה מן יהודה, כיון שתחזר השבט ליהודה כמו בראשונה, נקרא זה לא יסור שבט. ואלו כתיב יהיה שבט מיהודה, אז יש להקשות הרי עתה אין כאן שבט מיהודה, אבל לא יסור כתיב, ש'לשון זה משמש שלא יסור מפל וכל עד שלא תחזר הממשלה אליו, זה הוא הסרה בודאי. אבל כפאשר² היא לזמן ותחזר הממשלה ליהודה, הרי לא סר, שאילו סר לא חזרה אליו הממשלה. ולכך אמר: ביום ההוא אקים את סכת דוד הנפלת.

ומדברי רבותינו זכרונם לברכה נראה לפרש, כמו הסכה כשהיא נופלת נראה רשם הסכה, והינו הסכה ששנשאר. וכך מלכות בית דוד, בזמן נפילתה נראה רשם מה אל סכה. וזהו שאמר חכמינו זכרונם לברכה (סנהדרין ה, א): לא יסור שבט מיהודה, אלו ראשי גליות שבבבל. ודבר זה רשם סכת {דוד} הנופלת. וכבר פירשנו, כי לאו דוקא ראשי גליות שבבבל, הוא הדין נמי כפאשר אין ראש גליות, זוכה שבט יהודה להעמיד בגין אדם חשובים. סוף סוף לא סר השבט מכל וכל, כי לא יסור פרושו לא יסור לגמרי מכל וכל. וזהו שאמר⁴ איתנו אתי בר נפלי.

רושם הסוכה ניכר גם בזמן היותה נפולה

רב נחמן כינה את המשיח בשם 'בר נפלים', כוונתו לגלות את מה שנאמר בפסוק: לא יסור שבט מיהודה. המשיח נקרא בר נפלים, מפני שמלכותו עומדת לקום לאחר נפילתה, כמו אדם הנופל, שלא יסור לעולם במצב של נפילה אלא בודאי יקום. זו הסיבה שמלכות בית דוד נקראת נופלת, מפני שהיא בודאי תקום. לכן לא סר שבט מיהודה גם בזמן החורבן, כי כשיבוא המשיח הוא יקים את סוכת דוד, שהוא הראוי להקימה, ואין זו מלכות חדשה, כמו הבונה בית לאחר נפילתו שהוא בית חדש כאילו לא היה בית לפני כן, אלא מלכות בית דוד היא כסוכה שנפלה ועומדת להקמה, וכאשר מקימים אותה אין זו סוכה חדשה אלא שמה הקודם עדיין עליה, וזהי הכוונה בפסוק: לא יסור שבט מיהודה. ואף על פי שבעוונותינו סרה המלכות מיהודה, אין זה נחשב להסרה כי המלכות עתידה לחזור ולהיות כבתחילה. אם היה נאמר: יהיה שבט מיהודה, אז ניתן היה לשאול הרי עתה אין ממשלה ליהודה, אבל מכיוון שנאמר: לא יסור, משמעותו שלא יהיה מצב בו תסור הממשלה באופן מוחלט, עד שלא תחזור עוד. כאשר מוסרת הממשלה לזמן מסוים ותחזור הממשלה אליו, אין כאן הסרה. לכן נאמר: ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת.

מדברי חכמים נראה לפרש באופן אחר מדוע נאמר: סוכת דוד הנופלת. כשסוכה נופלת נשאר הסכך, שהוא עיקר הסוכה. כך במלכות בית דוד, אף על פי שהמלכות נפלה, רושם המלכות נשאר. וזהי דרשת חכמים, לא יסור שבט מיהודה, אלו ראשי גליות שבבבל, כלומר ראשי הגליות הם הרושם של סוכת דוד הנופלת. וכבר התבאר בחידושי האגדות, שאין הכוונה דווקא לראשי הגליות שבבבל, כי גם כאשר אין ראשי גליות, זוכה שבט יהודה להעמיד בני אדם חשובים במנהיגותם. סוף סוף לא סר השבט לחלוטין, כי לא יסור שבט מיהודה משמעותו, שלא תהיה הסרה שהיא הסרה מוחלטת. וזהי כוונת דבריו, מתי יבוא בר נפלים.

ביאורים

יצירת המציאות הרוחנית החדשה בעולם, בתקופת ביאת המשיח, מחייבת לפי דברי חז"ל תופעה של פירוק כללי, שעל גביו תבנה מציאות חדשה: "שבכל הדברים ההעדר קודם למציאות וההפסד קודם להויה" [אברבנאל בראשית טו, יב]. הקב"ה יצר את המציאות באופן כזה שלפני מציאות חדשה, צריך לבוא שלב של פירוק ונפילה של המציאות הקודמת. זה מה שאמרו חז"ל על גודל הנפילה שתהיה לקראת ימות המשיח. הם פרטו צרות רבות, קשות וממושכות, ופגיעה אנושה גם בצד הרוחני של המציאות, עד כדי כך שמקומות שאמורים להיות מלאים בקדושה, יהפכו למקומות של טומאה וריחוק.

המהר"ל מוסיף לעסוק בסוגיית האמת. מושג האמת הוא מושג רחב ויסודי מאוד. מי שאינו דובר אמת ואינו חי לפיה, חותר תחת היסודות של המציאות. בורא העולם, שהוא אלוה האמת, מצפה מהעולם להתנהל על פיה. ממילא, מצופה גם מבני האדם להכיר בדרך האמת וללכת לאורה, ולהתרחק מכל תפיסות של שקר. יסוד האמת כה מהותי עד כדי שאנו אומרים בהגדה של פסח על לבן הרמאי שהיה המתנגד הגדול לאמת: "ולבן ביקש לעקור את הכל", מכיוון שלבן במהותו מתנגד למהות של עם ישראל שצריכים לגלות את שם ה' בעולם.

חז"ל מלמדים אותנו שבתקופה זאת של עקבות המשיח יהיה חסרון גדול של האמת. המהר"ל מסביר שאם היה מצב שהאמת קיימת ומופיעה אצל אנשים טובים, ורק האנשים הפחותים היו חסרי אמת, הדבר לא היה כה נורא, אולם בתקופה זו האמת הולכת ומסתלקת מן העולם, וזהו גודל הצרה הרוחנית השייכת לתקופה זו.

בהמשך המהר"ל יתייחס לשאלה כיצד יש להתבונן על אותה מציאות קשה שאותה מתארים לנו חז"ל כאן.

הרחבות

העולם בימות המשיח

שְׁקֶדֶם שְׂבִיבֹא הַמְּשִׁיחַ רְאוּי שְׂיִהְיֶה נִמְצָא הַפֶּסֶד גָּמור, פִּינֵן שְׂיִהְיֶה הַיְוִה חֲדָשָׁה וְיִהְיֶה כְּמוֹ עוֹלָם חֲדָשׁ. מהמהר"ל משתמע שלפני בוא המשיח יתקלקל העולם הן בעניינים חומריים והן בעניינים רוחניים. קלקול זה הוא הכנה לימות המשיח. זאת כדי שהעולם יוכל להגיע למציאות החדשה והמתוקנת שביציאתו המשיח.

הרמב"ם כותב: "אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם, או יהיה שם חידוש במעשה בראשית, אלא עולם כמנהגו נוהג" [הלכות מלכים יב, א]. לפי דבריו, העולם לא ישתנה בימות המשיח שינוי מהותי במובן הפיזי. העולם יישאר כמות שהוא, אבל המלחמות ייפסקו ויהיה שלום. אחרי ימות המשיח, על פי הרמב"ם, יגיע 'עולם הנשמות'. עולם רוחני בלבד אליו מגיעות הנשמות אחרי הימצאותן בגוף בעולם הזה (להרחבה עיי' שם, וכן בהקדמה לפרק חלק "ד"ה "ועתה") ובאגרת תחיית המתים (ראה גם בספרנו נצח ישראל בסוף פרק ג').

שינוי בטבע העולם מופיע בדברי הרמב"ן: "הרי נתבאר שהעולם הבא אינו עולם הנשמות, אלא עולם נברא קיים שימצאו בו אנשי התחיה בגוף ובנפש". העולם הזה ישתנה ויזדכך עד כדי כך שחטא אדם הראשון יתוקן והגופים יחיו לנצח. גם המוות יפסק ויקוים הפסוק "וחרפת עמו יסיר". זוהי התכלית של העולם [שער הגמול ד-ה].

ואמר לו: הכי אמר רבי יוחנן, דור שבו דוד בא וכו'. ובאור ענין זה, שְׁקֶדֶם שְׂבִיבֹא הַמְּשִׁיחַ רְאוּי שְׂיִהְיֶה נִמְצָא הַפֶּסֶד גָּמור, פִּינֵן שְׂיִהְיֶה הַיְוִה חֲדָשָׁה וְיִהְיֶה כְּמוֹ עוֹלָם חֲדָשׁ, שְׁקֶדֶם זֶה הִגִּיעוּ וְשָׂרָאֵל עַד עֶפְרַיִם וְעֵתָה יְיוֹם קָרָנָם עַד שְׂמֵי שָׁמַיִם, וְכִי אֵין דָּבָר זֶה הַיְוִה חֲדָשָׁה? וְלִכְפֹּר פֶּאֶשֶׁר תַּחֲוֹל הַיְוִה חֲדָשָׁה, אֲזַי יִהְיֶה בְּטֵלָה הַיְוִה הָרְאשׁוֹנָה, וְתַתְּבַטֵּל צִוְרֹת הָעוֹלָם הָרְאשׁוֹן. וְלִכְפֹּר יִהְיֶה תַלְמִידֵי חֲכָמִים מִתְּמַעֲטִין, פְּרוּשׁ אוֹתָם תְּשִׁישׁ בָּהֶם הַשְּׂכָל יִתְמַעֲטוּ. וְכֹאֲשֶׁר הַשְּׂכָל מִתְּמַעֲטוּ, אֲזַי יָבוֹא פְּרַעְיֹנִית עַל הַשָּׂאֵר, כִּי פֶאֶשֶׁר תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּעוֹלָם, אֵין פְּרַעְיֹנֹת בֹּא לְעוֹלָם. וְאָמַר וְהַשָּׂאֵר, שְׂאִינָם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, עֵינֵיהֶם פְּלִים בִּיגוֹן וְאַנְחָה, וְצָרוֹת רְבוֹת מִתְּחַדְּשׁוֹת, וְגִזְרוֹת קִשׁוֹת מִתְּחַדְּשׁוֹת בְּעוֹלָם. וְזָכַר {ג'} גִּזְרוֹת: כִּי לְפַעְמִים הִצָּרָה הוּא מַצֵּד אֲרִיכוֹת הַזָּמָן, שְׁעוֹמֵד בְּפְרַעְיֹנִית זְמַן רַב. וְכִנְגַד זֶה אָמַר עֵינֵיהֶם פְּלִים בִּיגוֹן, שְׂזָה נֶאֱמַר שְׂתַמִּיד יוֹם יוֹם מְצַפִּים לְהַרְחֹקָה, וְלֹא תְבוֹא לָהֶם הַרְחֹקָה, שְׂמֶאֱרִיךְ בְּצָרְתָם. וְלְפַעְמִים הַפְּרַעְיֹנִית הוּא מַצֵּד הַרְבוּי, וְכִנְגַד זֶה אָמַר וְצָרוֹת רְבוֹת מִתְּחַדְּשׁוֹת. וְלְפַעְמִים הַגִּזְרָה בְּעֶצְמָה קִשָּׁה, וְכִנְגַד זֶה אָמַר וְגִזְרוֹת קִשׁוֹת מִתְּחַדְּשׁוֹת. הִרִי לָךְ כָּל הַחֲלָקִים, עַד שְׂיִהְיֶה הַפֶּסֶד כֹּל. וּמַפְנֵי שְׂשִׁזְכֹּר כָּאֵן הַפֶּסֶד שְׂיִהְיֶה בְּעוֹלָם לְבָנֵי אָדָם, זָכַר אַחֲרָיו בְּרִיתָא הַהִפְסֵד שְׂיִהְיֶה לְבָמִילֵי דְשְׂמַיָא, שְׂאָמַר, בֵּית הַנְּעֵד יִהְיֶה לְזִנּוֹת וכו'. כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר נִזְכְּרוּ כָּאֵן הֵם מִילֵי דְשְׂמַיָא. וְיִזְתַּר מִזָּה, כִּי כָּל־הוֹלְכִים לְמַהֲפָךְ לְהַפֵּךְ. כִּי בֵּית הַנְּעֵד יִהְיֶה לְזִנּוֹת, דְּהֵינּוּ שְׂהַדְּבָר הַטּוֹב יִהְיֶה לְרַע, וְכֵן כָּל־שֶׁ. אֲבָל וְתִהְיֶה הָאֱמֶת נְעֵדְתָה, מִשְׁמַע שְׂיִהְיֶה הָאֱמֶת בְּטֵל בְּלִבָּד, לִכְךָ דָּרַשׁ וְתִהְיֶה הָאֱמֶת נְעֵדְתָה, שְׂשִׁנְעִשִׁים עֲדָרִים עֲדָרִים וְהוֹלְכֵת לָהּ. שְׂלֹא תֵאמַר כִּי הַפְּחוּתִים יִהְיֶה מְשַׁקְרִים בְּשִׁבְלֵי פְּחוּתוֹת שְׂלָהֶם, וְלֹא נִקְרָא זֶה שְׂהָאֱמֶת הַלְכָה לָהּ, וְיִקְ שְׁהֵם אֵינָם חַפְצִים בְּאֱמֶת. כִּי זֶה אֵינוֹ, כִּי לֹא יִמְצָא כָּל־אֶף אֲשֶׁר נִקְרָאוּ טוֹבִים, וְעַל זֶה נֶאֱמַר שְׂהָאֱמֶת הַלְכָה לָהּ, וְלֹא יִמְצָא הָאֱמֶת. וְדָבָר זֶה יִזְתַּר פְּחוּתוֹת, שְׂאֵם בְּנֵי אָדָם מַצֵּד שְׂהֵם אֵינָם טוֹבִים מְשַׁקְרִים, אֵין כָּאֵן בְּטוֹל הָאֱמֶת מִן הָעוֹלָם, רַק שְׂהַבְרִיּוֹת הֵם אֵינָם טוֹבִים, וְכָאֵים לִידֵי שְׂקָר, וְלְפַעְמִים יִמְצָא אָדָם כְּשֶׁר, וְאֵין הַכֵּל מְשַׁקְרִים. אֲבָל לְעֵתִיד יִסְלַק הָאֱמֶת מַצֵּד עֲצָמוֹ, וְלֹא נִמְצָא אֲצֵל אֶחָד הָאֱמֶת, רַק כָּל־אָדָם כּוֹזֵב. וְזֶה פְּחוּתוֹת גְּדוֹל שְׂאֵין הָאֱמֶת מַצֵּד עֲצָמוֹ נִמְצָא.

אמר לו רב יצחק, כך אמר רבי יוחנן, דור שבו דוד בא, תלמידי חכמים מתמעטים וכו'. ביאור דבריו, לפני ביאת המשיח יפסד העולם, כדאי שתוכל להופיע הווייה חדשה, בעקבותיה העולם יהיה כעולם חדש. לפני ביאת המשיח מגיעים ישראל עד עפר, ובביאת המשיח מתרוממת קרן ישראל עד השמים, האם שינוי זה אינו הווייה חדשה?! כאשר תהיה ההווייה החדשה, תבטל ההווייה הישנה. לכן תלמידי חכמים יתמעטו, כלומר האנשים הרוחניים יתמעטו. כאשר מתמעט העולם הרוחני, צרות רבות באות על שאר האנשים, כי כאשר תלמידי חכמים בעולם, אין הפורענות באה לעולם. לכן השאר, שאינם תלמידי חכמים, עיניהם כלות ביגון ואנחה, וצרות רבות מתחדשות, וגזירות קשות מתחדשות בעולם. הזכיר רבי יוחנן בדבריו שלווה עניני גזירות: לפעמים הצרה היא מפני שהיא נמשכת זמן רב, כנגד זה אמר, עיניהם כלות ביגון, ביטוי זה נאמר כאשר מצפים לישועה יום יום, והיא לא מגיעה. לפעמים הצרה היא מפני ריבוי הצרות, כנגד זה אמר, וצרות רבות מתחדשות. ולפעמים הצרה היא מפני הקושי שבגזירה, כנגד זה אמר וגזירות קשות מתחדשות. כלל בדבריו את כל האפשרויות של הצרות: זמן ממושך, ריבוי הצרות וקושי הצרות, עד שמחמתם יפסד כל מה שהיה.

לאחר שהזכיר את קלקול העולם ביחס לבני האדם, הזכיר את הקלקול שיהיה בעניינים הרוחניים. אמר, שבית הוועד יהיה לזנות וכו'. הדברים שהזכיר כולם עניינים רוחניים, ובהם רעה גדולה יותר ממה שהזכיר קודם, שלא רק שמתקלקלים ממצבם, אלא מתהפכים לגמרי ממה שהיו. בית הוועד יהיה לזנות, כלומר דבר שהיה צריך להיות טוב יהיה רע, וכן שאר הדברים שהזכיר. מה שאמר: ותהי האמת נעדרת, משמע שהאמת לא תהיה קיימת, אבל לא שיתקיים הפך האמת, לכן דרשו חכמים, ותהי האמת נעדרת, שיהיו אנשי האמת נעשים קבוצות קבוצות ונעלמים. כלומר אין לפרש שהאנשים הפחותים, מחמת פחיתותם, יהיו שקרנים, כי אין זה נקרא שהאמת הלכה, אלא שהם אינם חפצים להיות אנשי אמת. אבל כאשר האמת לא תמצא כלל, אף אצל האנשים הטובים, על זה נאמר שהאמת הלכה ואינה נמצאת. מציאות זו היא מציאות נמוכה יותר מאשר המציאות שהאנשים משקרים, כי אם בני אדם פחותים משקרים אין האמת בטילה מהעולם, אלא אותם בני אדם שאינם טובים משקרים, וגם במצב זה ימצאו מעט אנשים כשרים שאינם משקרים. אבל בעתיד האמת לא תהיה בנמצא, ולכן כל בני האדם לא יאמרו אמת. דבר זה הוא פחיתות גדולה, שהאמת מצד עצמה אינה בנמצא.

קודם ביאת המשיח - הפסד ההויה לבני האדם

הפסד ההויה גם לדברים רוחניים

ביאורים

אחד הדברים המשמעותיים במבט שלנו על כל חברה שהיא, היא מידת הסדר ההגון והנורמאלי שקיים בה. חברה שיש בה תופעות של אי שמירה על המעמדות הטבעיים והישרים כפי שאמור להיות, כמו גם חברה שיש בה תופעות של חוצפה וחוסר כבוד בסיסי למי שאמורים לרוחש לו כבוד, מוגדרת על ידינו באופן טבעי כחברה בעייתית ורקובה.

חז"ל שעסקו בתופעות אלו וחזו אותן מראש, לימדו אותנו להבין שמדובר בתופעות משמעותיות שמתרחשות בשלבים שקודם הגאולה. המשותף לכל התופעות הללו, שהן מזעזעות את יסודות הקיום הבסיסיים של החברה - רבי נהוראי עוסק בשבירת היחס המכבד והנכון לאלה שאמורים להיות בעלי מעמד גבוה יותר. בחברה נורמאלית ומאוזנת, כל אדם יודע את מקומו הטבעי והנכון. יודע הוא לכבד את אישיותם ופועלם של המבוגרים ממנו, לינוק מהם ולהמשיך את דרכם. חברה שמזלזלת באנשים המבוגרים ממנה, חברה שלא נותנת להם את מקומם הנכון, היא חברה שיש בה ריקבון מסוים.

רבי נחמיה עסק בתופעות של פריצת הסדר ההגיוני - ריבוי העזות והחוצפה. המחירים מתייקרים ויוצאים מהאזון הרגיל, אפילו כאשר השפע קיים והמחירים אמורים להיות סבירים. המלכות עוזבת את הדיקות בבוראה, ואין נכונות מצד בני האדם להשתפר, אפילו אם מנסים להוכיחם ולהעמידם על טעותם.

המהר"ל מסביר שיש כאן מעין התפרקות כללית של יסודות בסיסיים של החברה. כשאנו נפגשים עם תופעות אלו אנו עלולים לשקוע בלהתלונן על הרע שבהם. אולם המהר"ל מחנך אותנו להתבונן לעומק. להעמיק בסדר שבתופעות הללו ובמטרה שלהן. תופעות אלו מטרותן לשבור את היסודות הגשמיים הנמוכים שהיו קיימים עד כה על מנת לבנות מציאות חדשה עליונה וקדושה. התבוננות זו מסבירה לנו היטב את הצימאון הרוחני שאותו אנו חשים שמתלווה לתופעות אלו, מכיוון שההעדף שהן מבטאות מייצר צימאון למשהו רוחני חדש ועליון הרבה יותר.

הרחבות

• דרישת הדור הצעיר לאמונה עמוקה

ולכך קאמר נערים ילבינו פני זקנים. המהר"ל מבאר שהמצב בדורו של המשיח בו ילבינו נערים פני זקנים יוביל את העולם למציאות חדשה.

הרב קוק כתב מאמר מיוחד על דורו של המשיח - 'מאמר הדור'. במאמר זה הוא מראה שבדורנו, דורו של משיח, מתגלים שני פנים. מצד אחד, נטישת ערכי ישראל. ומצד שני, מסירות גדולה לבניין הארץ: "מוזר הוא הדור הזה, שובב הוא, פראי הוא, אבל גם נעלה ונשא... נמצא כי מעבר מזה: 'חוצפא ישגא, אין הבן מתבייש מאביו, נערים פני זקנים ילבינו', ולעומת זה - רגשי החסד, הישור, המשפט והחמלה עולים ומתגברים, הכח המדעי והאידיאלי פורץ ועולה" [עקבי הצאן, עמוד קט].

הסתכלות מעמיקה זו מלווה את הרב קוק גם בבואו לנתח מדוע בני הדור הצעיר מורדים באמונות אבותיהם. לדעתו, אין הם פורקים עול ללא סיבה, הם דורשים אמת מקיפה ואמונה מבוררת. כשהם נתקלים באמונה הפשוטה בה דבקו אבותיהם, הם מזלזל בה כיוון שהיא אינה משביעה את שקיקתם: "חלק גדול מהדור הצעיר איננו חש כל כבוד לכל מה שהורגל, לא מפני שאופלה נפשו, לא מפני שנשפלה מאותו הגבול, שהחוק והמשפט עומדים עליו בדעה ההמונית הרגילה, כי אם מפני שעלה עד המקום, שלפי אותו הצביון שהורגל בו עד כה שיביט על ידו על החק והמשפט, על המסורת והאמונה בכלל, על כל טהור וקדוש, על כל אמת גדולה נצחית ואלהית אשר במושגים, מפני מיעוט העבודה בתלמודם של יסודי הרגש והדעת שבמרחב התורה, - 'הועם זהב ושונא הכתם הטוב' [ע"פ איכה ד, א] עד שנדמה לו שהכל הוא שפל הרבה מערכו" [שם].

וקאמר עוד, תניא רבי נהוראי וכו'. ובא לומר כי עוד יהיה בדור שבו דוד בא שלא יהיה סדר בעולם. ודבר זה זענין בפני עצמו, כי ראוי לפי הסדר שהקטנים מכבדים לגדולים, ודבר זה הוא סדר הדור, ואלו בדור של משיח, לא יהיה סדר הדור כלל. ולכך קאמר נערים ילבינו פני זקנים, וזקנים יעמדו לפני נערים. וכן שאר הדברים, כלם יהיה בהם שנוי הסדר, ודבר זה הפסד גמור.

ורבי נחמיה אמר, כי בדורו של משיח יהיה העולם יוצא מן הסדר לגמרי. וידוע כי העזות יוצא מן הסדר השנוי בעזות. וכן פאשר זה שהוא יקר ונכבד יעזת, דבר זה שנוי, יוצא מן הסדר לגמרי. והגפן יתן פריו והיו ביקר, דבר זה שנוי גמור, שהגפן יתן פריו והיו ביקר. והמלכות תהפך למינות, דבר זה ברור, כי המין הוא בפני עצמו, יוצא מן האמונה. ואין תוכחה, שיוצא מן הסדר, וכאשר יוכיח אותו אין מקבל תוכחה. הרי ה' דברים שהעולם יוצא מן הסדר הראוי. ומפני שהעולם נברא בה' משמו יתברך (מנחות כ"ט, ב), שמשפירו חמשה, כנגד זה אמר כי בחמשה דברים יהיה יוצא מן הסדר העולם. כי הסדר הוא על ידי הה"א משמו יתברך, ולכך על ידי חמשה יוצא העולם מן הסדר לגמרי, אחר כי בה' נברא העולם וסדר שלו, ועל ידי חמשה יוצא מן הסדר. והם חמשה דברים אשר נזכרו בדברי רבי נחמיה, שיהיו קדם לזמן המשיח. וכן בדברי רבי נהוראי גם כן זכר חמשה דברים, נערים ילבינו וכו', והכל טעם אחד כמו שאמרנו, כי אלו גם כן שנוי העולם שנברא בה"א. אבל רבי (נהוראי) {יהודה} זכר שמונה דברים, וכלם הם הדברים שהם אלקיים, כמו התורה והחכמה, יהיה בטול להם. ולא שיהיה בטול להם, רק שיהיו מגנים ושפלים בעיני בני אדם.

עוד אמרו, רבי נהוראי אומר, 'דור שבו דוד בא, נערים ילבינו פני זקנים וכו'. רבי נהוראי בא להוסיף, שבדור שבו דוד בא בו לא יהיה סדר בעולם. דבר זה אינו כדברי רבי יהודה, אלא אלו דברים אחרים. על פי הסדר הראוי, הקטנים מכבדים את הגדולים, ואילו בדור המשיח לא יהיה סדר בדור. לכן אמר, נערים ילבינו פני זקנים, וזקנים יעמדו בפני נערים, וכן שאר הענינים שהזכיר. כל הדברים הללו הם שינוי בסדר הראוי להיות, ושינוי כזה בסדר הוא חורבן גמור, כי הסדר הוא המקיים את הכל.

רבי נחמיה אומר, 'דור שבו דוד בא, העזות תרבה, והיוקר יגרום למכובדים להיות רמאים, הגפן יתן פריו ובכל זאת היין ביוקר, המלכות תהפך למינות, ואין הבריות מקבלים תוכחה. לדעת רבי נחמיה, בדורו של משיח העולם יהיה ההפך מהסדר הראוי. ידוע כי העזות היא יציאה מדרג האמצע אל הקצה. וכן כאשר אנשים נכבדים הופכים להיות רמאים, זה שינוי שהוא ההפך מהסדר הראוי. וכן כאשר הגפן תתן פריה והיין יהיה ביוקר, זה שינוי מהמציאות הראויה, כי כשיש ענבים היין צריך להיות בזול. והמלכות תהפך למינות, גם דבר זה הוא ההפך מהסדר הראוי, כי המין הוא סוג אחר של יהודי, לפי שאינו מאמין. ואינו מקבל תוכחה, מפני שיצא לגמרי מהסדר הראוי. הרי נמנו כאן חמישה דברים בהם יוצא העולם מן הסדר הראוי אל מצב הפוך מהסדר הראוי. אמרו חכמים על הפסוק: ביה צור עולמים, כי העולם הבא נברא ביי"ד והעולם הזה נברא בה"א. כנגד הה"א בה נברא העולם הזה, מנה חמישה דברים בהם יהיה העולם יוצא מסדרו אל ההפך. כי סדר העולם באות ה"א משם השם, שבה נברא העולם, לכן היציאה מהסדר היא בחמישה דברים. על כן רבי נחמיה הזכיר בדבריו חמישה דברים, שיהיו לפני ביאת המשיח. גם רבי נהוראי הזכיר בדבריו חמישה דברים של יציאה מסדרו של עולם, וגם דבריו מוסברים על פי מה שאמרנו, כי הם יציאה מסדר העולם שנברא באות ה"א. אבל רבי יהודה הזכיר בדבריו שמונה דברים, השייכים לענינים הרוחניים, כמו התורה והחכמה שלא ימצאו זאין הכוונה שלא יהיו קיימים כלל, אלא שיהיו מגונים ושפלים בעיני הבריות.

לא יתקיים הסדר
הראוי לדור

המציאות תהיה
הפך הסדר הראוי

